

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/331703117>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ THE ROLE OF COUNSELING IN GREEK SIGLE PARENTS DURING THE PERIOD OF...

Article · December 2018

CITATIONS

0

READS

451

3 authors, including:

Maria Alexiou

1 PUBLICATION 0 CITATIONS

SEE PROFILE

Andreas Oikonomou

School of Pedagogical & Technological Education

61 PUBLICATIONS 96 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

University Pedagogy [View project](#)

Developmental Psychology [View project](#)

*Μαρία Αλεξίου***, *Στυλιανός Κουτσομπός****, *Ανδρέας Οικονόμου**
**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΩΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ**

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τον ρόλο της Συμβουλευτικής προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι πολύπλευρες δυσκολίες που συναντούν οι Ελληνικές μονογονεϊκές οικογένειες που είναι προϊόντα διαζυγίου κατά τα χρόνια της Ελληνικής οικονομικής κρίσης. Αρχικά, παρουσιάζονται τα βασικότερα προβλήματα της σύγχρονης Ελληνικής μονογονεϊκής οικογένειας και προσδιορίζεται η σχέση τους με τη Συμβουλευτική. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται μία μελέτη περίπτωσης, στην οποία διερευνώνται τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο Έλληνας μονογονέας, οι βοήθειες που του παρέχονται και οι ψυχολογικές αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή του. Τέλος, καταγράφονται τα συμπεράσματα που εξάγονται από τη διερεύνηση αυτή.

Λέξεις-κλειδιά: μονογονεϊκή οικογένεια, συμβουλευτική, οικονομική κρίση, διαζύγιο

Maria Alexiou, Stylianos Koutsoumpos, Andreas Oikonomou
**THE ROLE OF COUNSELING IN GREEK SIGLE PARENTS DURING
THE PERIOD OF THE ECONOMIC CRISIS IN GREECE.**

The purpose of this paper is to highlight the role of Counseling in addressing the various difficulties encountered by Greek single parent families, who have been divorced during the period of the Greek economic crisis. Initially the paper presents the main problems of the modern Greek single parent family and the relationship of Counseling with the single parent family. The second part of the paper involves a research in the form of case study, which explores the problems faced by a Greek single parent, the help she receives and the changes that arise in her emotional state during the crucial period of her divorce. Finally, there are drawn some valuable conclusions.

Key points: single parent, family, counseling, economic crisis, divorce

* Ο Α.Ο. είναι επίκουρος καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος της Α.Σ.ΠΑΙ.ΤΕ., συντονιστής ΕΠΠΑΙΚ/ΠΕΣΥΠ στη Θεσσαλονίκη. Επικοινωνία: Αλ. Παπαναστασίου 13, Σχ. «Ευκλείδης», 54639, 2310833708, anoiko@gmail.com

**Η Μ.Α. είναι εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επικοινωνία: 1ο ΓΕΛ Συκεών, Επταπυργίου 150, 56626, Συκιές, 6906902115, maria_alexioy@yahoo.gr

***Ο Σ.Κ. είναι εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επικοινωνία: ΕΠΑΛ Λαγκαδά, 1ο χλμ. Λαγκαδά- Χρυσανγής, 57200, Λαγκαδάς, 6948206028, sskouts@gmail.com

Η σύγχρονη Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σημαντική αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών που προέρχονται από διαζύγιο. Αδιαμφισβήτητα, σήμερα η μονογονεϊκή οικογένεια επιτελεί λιγότερες λειτουργίες από αυτές που επιτελούσαν οι παραδοσιακές μορφές οικογένειας, αλλά εξακολουθεί να διατηρεί τη συναισθηματική λειτουργία έναντι των μελών της. Πρωταρχικό για τη μονογονεϊκή οικογένεια είναι η προστασία των μελών από το συναίσθημα της ανασφάλειας, η ανάπτυξη δεξιοτήτων στα μέλη της, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αντίξοες καταστάσεις της ζωής, καθώς και η προετοιμασία των παιδιών για αυτονομία, ανάληψη ευθυνών και απεξάρτηση από το γονεϊκό πρόσωπο.

Στη σύγχρονη Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια, ο μονογονεάς προσπαθεί να εισάγει το παιδί του στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της οικογένειας και το καθοδηγεί στην περίπτωση που αποδεχθεί έναν ορισμένο ρόλο, όπως την αντικατάσταση του γονέα σε επίπεδο ρόλων από το ίδιο το παιδί που δυστυχώς συμβαίνει συχνά, ιδιαίτερα όταν η οικογένεια ζει σε συνθήκες φτώχειας (Μπάμπαλης, 2005).

Προβλήματα της σύγχρονης Ελληνικής μονογονεϊκής οικογένειας

Στην Ελλάδα, κατά τη δεκαετία 1991-2000, ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών διπλασιάστηκε σε σχέση με την προηγούμενη (Απογραφή Πληθυσμού ΕΣΥΕ,

2001). Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι ότι η μετέπειτα απογραφή πληθυσμού του 2011 κατέδειξε ότι, ενώ οι διαζευγμένοι ή σε διάσταση άντρες και γυναίκες του 2001 ήταν 47.351, ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών (πατέρας με παιδιά και μητέρα με παιδιά) έφτασε τις 463.713, δηλαδή πάνω από εννιά φορές περισσότερο από την προηγούμενη απογραφή (Απογραφή Πληθυσμού ΕΣΥΕ, 2011). Η αυξητική τάση των μονογονεϊκών οικογενειών επιβάλλει στο ελληνικό κράτος να εφαρμόσει ολοκληρωμένη κοινωνική πολιτική με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Σακελλαρόπουλος, 1999). Ένα μεγάλο ποσοστό των οικογενειών αυτών υφίσταται στερήσεις που εκδηλώνονται ποικιλοτρόπως και σχετίζονται με πολλά κοινωνικά προβλήματα (Γεώργας & Δραγώνα, 1988).

Οι ανάγκες της Ελληνικής μονογονεϊκής οικογένειας αναδείχθηκαν σε σχετική έρευνα (Antonopoulou, 2012). Το δείγμα της μελέτης αποτέλεσαν 206 μονογονείς στην Ελλάδα, οι οποίοι ζούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη, καθώς και στην επαρχία. Η έρευνα έδειξε ότι οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες που ζήτησαν ψυχολογική στήριξη προέρχονταν από χωρισμό ή διάσταση. Επιπλέον, οι μονογονεϊκές οικογένειες που ζούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα εκδήλωσαν μεγαλύτερη επιθυμία για ψυχολογική στήριξη. Πρόσθετα, μελετώντας τα δημογραφικά δεδομένα του δείγματος, οι γυναίκες αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα των μονογονέων στην Ελλάδα. Παρότι οι ρόλοι των ανδρών και των γυναικών αλλάζουν, στην Ελλάδα ακόμη οι μητέρες κυριαρχούν στην καθημερινή ζωή των παιδιών. Καθώς, για πολλά

χρόνια, ο κύριος ρόλος της γυναίκας ήταν αυτός της μητέρας, η γυναίκα με δυσκολία παραχωρεί την ανατροφή των παιδιών στον άνδρα (Κογκίδου, 1995). Τέλος, η έρευνα αυτή (Αντοποπούλου, 2012) κατέδειξε πως η σχέση των μονογονέων με την αγορά εργασίας επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων, όπως οι ευκαιρίες απασχόλησης που προσφέρονται, η επάρκεια της κοινωνικής υποδομής, η διαθεσιμότητα θέσεων μερικής απασχόλησης, τα επαγγελματικά και κοινωνικά ωράρια, οι επιμέρους ρυθμίσεις πρόνοιας, τα επιδόματα, το φορολογικό σύστημα και ο βαθμός στήριξης από τη διευρυμένη οικογένεια.

Η συμβολή της Συμβουλευτικής

Ο τύπος της μονογονεϊκής οικογένειας κατά το διάστημα της Ελληνικής οικονομικής κρίσης, εντός του οποίου θα εξετάσουμε τη συμβολή της Συμβουλευτικής, είναι αυτός που προκύπτει λόγω διαζυγίου. Αποδείξεις που ολοένα και πληθαίνουν δείχνουν ότι τα παιδιά των διαζευγμένων οικογενειών γίνονται θλιμμένα και ότι πιθανότατα θα αποκτήσουν εχθρική και επιθετική στάση απέναντι σε αδέρφια και συνομηλίκους (Cummings, 1989). Επιπλέον, η συχνή έκθεση σε συζυγικές διαφωνίες συμβάλλει σε πλήθος παιδικών και εφηβικών προβλημάτων προσαρμογής, συμπεριλαμβανομένου του άγχους, της κατάθλιψης και των διαταραχών συμπεριφοράς (Davies & Cummings, 1998).

Το παιδί βιώνει απειλητικά το διαζύγιο και αισθάνεται ότι το σώμα του διασπάται, γιατί καθώς αναπτύσσεται ταυτίζεται σχεδόν με τον χώρο που με-

γαλώνει. Επιπλέον, το διαζύγιο αυξάνει τον φόβο της εγκατάλειψης, ο οποίος δημιουργείται με τη γέννηση του παιδιού. Γι' αυτό, ενδείκνυται, μετά την απόφαση του διαζυγίου, οι γονείς να ενημερώσουν αμέσως το παιδί και να του εξηγήσουν ότι είναι προτιμότερο ένα καλό διαζύγιο από έναν κακό γάμο, όσο αυτό βέβαια είναι εφικτό. Προτείνεται να γίνεται η ανακοίνωση του διαζυγίου και από τους δύο γονείς, προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να θέσουν τις απορίες τους. Είναι σημαντικό οι γονείς να μην δηλώσουν ότι χωρίζουν επειδή δεν αγαπιούνται πια, διότι η οικογενειακή αγάπη είναι ιερή στα μάτια των παιδιών, αλλά να εμφυσήσουν σιγουριά για το μέλλον και να τονίσουν τις θετικές πλευρές της μέλλουσας κατάστασης (Καμπάτου, χ.χ.).

Το παιδί έχει δικαίωμα να βλέπει τον άλλο γονιό, εκτός αν υπάρχει κίνδυνος, για παράδειγμα, ο γονιός να αντιμετωπίζει πρόβλημα αλκοολισμού. Επιπλέον, ο γονιός που φεύγει πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι η συνάντηση με το παιδί του είναι υποχρέωση και δικαίωμά του, και είναι κοινό καλό να το βλέπει σταθερά, ώστε να μη χαθεί η μεταξύ τους επαφή και να μη δημιουργηθεί στο παιδί λανθασμένη αντίληψη για την αγάπη του.

Οι επιπτώσεις του διαζυγίου με το πέρασμα των χρόνων μπορούν να μειωτοποιηθούν ή να ελαχιστοποιηθούν. Σημαντικό ρόλο θα παίξουν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδόθηκε το διαζύγιο, οι προσωπικότητες των γονέων, η διαπροσωπική σχέση τους, πριν και μετά το διαζύγιο, η στάση τους απέναντι στα παιδιά μετά τον χωρισμό, η ηλικία τους

κατά την έκδοση του διαζυγίου, καθώς και το βιοτικό επίπεδο της μονογονεϊκής οικογένειας που θα προκύψει. Θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες ώστε το παιδί να μην αλλάξει σπίτι και σχολείο και, καθώς το οικογενειακό εισόδημα της μονογονεϊκής οικογένειας πιθανόν να μειωθεί, θα πρέπει να μην αλλάξει σημαντικά το βιοτικό επίπεδο του παιδιού (Σκότη, 2012).

Ο γονιός που θα παραμείνει με το παιδί μπορεί να συμβουλευτεί τον παιδίατρο, ο οποίος θα αξιολογήσει τη συμπεριφορά του παιδιού για τυχόν προειδοποιητικά σημάδια ή λανθασμένους τρόπους στην επικοινωνία. Εάν διαπιστωθεί οποιοδήποτε σχετικό θέμα, ο παιδίατρος μπορεί να παραπέμψει τους γονείς ή/και το παιδί σε ειδικούς, εφόσον κρίνει σκόπιμη τη συμβολή τους (Καπάτου, χ.χ.).

Μελέτη Περίπτωσης

Στο πλαίσιο αυτό στην παρούσα εργασία μας προσπαθούμε να κάνουμε μια πρώτη διερεύνηση των επιδράσεων που υφίσταται ο Έλληνας μονογονέας στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης και να εξετάσουμε τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Ποια είναι τα οικογενειακά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μονογονέας;
- 2) Ποια βοήθεια παρέχεται στον μονογονέα και από που;
- 3) Ποιες αλλαγές προκύπτουν στη συναισθηματική κατάσταση και τη συμπεριφορά του μονογονέα;

Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα χρησιμοποιήσαμε την ποιοτική προσέγγιση. Επιλέξαμε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων τη μελέτη περίπτωσης (Παπαναστασίου & Παπαναστα-

σίου, 2014), καταγράφοντας στην αρχή και αναλύοντας μετά τις σκέψεις για το θέμα της κυρίας Ελπίδας, διαζευγμένης μητέρας δύο παιδιών.

Για τον σκοπό αυτόν επιλέχτηκε η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία διεξήχθη στη Θεσσαλονίκη το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιουλίου 2016.

Προκειμένου να συνταχθούν οι κεντρικοί άξονες της συνέντευξης, μελετήθηκε η βιβλιογραφία, ερευνήθηκε η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και των διαστάσεών της, εντοπίστηκαν οι βασικές δυσκολίες των μονογονέων και η σημασία της Συμβουλευτικής. Οι ερωτήσεις που διατυπώθηκαν ήταν δημογραφικές, συμπεριφορές, γνώμης, συναισθημάτων και αισθήσεων (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2014).

Η δομή της συνέντευξης στην τελική μορφή της είχε ως εξής:

- δημογραφικά χαρακτηριστικά στοιχεία (φύλο, αριθμός παιδιών, διάστημα μονογονεϊκότητας, επάγγελμα),
- διερεύνηση της συναισθηματικής κατάστασης της συνεντευξιζόμενης,
- εντοπισμός των κύριων δυσκολιών κοινωνικοοικονομικού περιεχομένου,
- διερεύνηση σχέσης της συνεντευξιζόμενης με το σύστημα κοινωνικής προστασίας.

Ανάπτυξη θεματικών

Στηριζόμενοι στο περιεχόμενο της συνέντευξης, οι θεματικές που προέκυψαν είναι οι εξής:

- το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της μονογονεϊκής οικογένειας στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης,

- η κρατική μέριμνα για συμβουλευτική υποστήριξη της μονογονεϊκής οικογένειας στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης,
- ο ρόλος του σύγχρονου Έλληνα μονογονέα.

Το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της μονογονεϊκής οικογένειας στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης

Στις μέρες μας η Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια αντιμετωπίζεται, από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, αρνητικά, καθώς η Ελληνική κοινωνία ακόμα λειτουργεί στερεοτυπικά. Ξεκάθαρη ήταν η θέση της κ. Ελπίδας, η οποία μιλώντας για το πρώτο χρονικό διάστημα της διάξυσης της αναφέρει πως ήταν διστακτική στην κοινοποίηση του χωρισμού της: «Δεν τολμούσα να αγγίξω το θέμα, γιατί μάλλον θα έπαιρνα μια απόφαση που θα στενοχωρούσε πολλούς».

Επιπλέον, η κυρία Ελπίδα δουλεύει περιστασιακά και, ως μονογονέας, αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Η πατρική οικογένειά της είναι αυτή που της συμπαραστέκεται, καθώς η σχετική κρατική μέριμνα φαίνεται ανύπαρκτη: «Οι γονείς μου ... ήταν εκεί για μένα οικονομικά».

Η κρατική μέριμνα για συμβουλευτική υποστήριξη στη μονογονεϊκή οικογένεια στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης

Επισημαίνοντας τον αντίκτυπο της δι-

άξευξης στη ζωή της, η κυρία Ελπίδα παραθέτει σχετικά:

Προερχόμενη από μια υπερπροστατευτική οικογένεια, το διαζύγιο είναι ό,τι πιο δύσκολο είχα να αντιμετωπίσω στην ενήλικη ζωή μου και παράλληλα μια μεγάλη ευλογία... Ο πατέρας τους έλειπε αρκετά από το σπίτι, λόγω επαγγέλματος και εγώ μεγάλωνα δύο πολύ μικρά παιδιά. Τα αγαπούσαμε, με τον δικό του τρόπο ο καθένας, και παρόλο που η απόφασή του ήταν προμελετημένη, ο στόχος δεν ήταν να κάνουμε κακό στα παιδιά, απλώς προτάνευσε η ανωριμότητα και ο παρορμητισμός.

Η κρατική μέριμνα για συμβουλευτική βοήθεια σε αυτήν την ευάλωτη ομάδα είναι αδύναμη, όπως φαίνεται από τη συνέντευξη. Η κυρία Ελπίδα διερεύνησε τυχαία τους κρατικούς φορείς που μπορούσαν να τη βοηθήσουν στη δύσκολη κατάσταση που βίωνε:

Το φθινόπωρο που χώρισα είδα μια αφίσα για μια ομάδα μονογονέων που υποστήριζε το “Δίτνο Άλφα”, που δραστηριοποιείται στη δυτική Θεσσαλονίκη. Πήγα αμέσως και εκεί, συνειδητοποίησα ότι δεν είμαι η μοναδική που αντιμετωπίζει συναφή προβλήματα. Γνώρισα ανθρώπους με πιο δύσκολες ζωές και με τρομερά διλήμματα. Πριν από τρία περίπου χρόνια παρακολούθησα μία δεύτερη ομάδα μονογονέων στο δημόσιο κέντρο “Πυξίδα”, κλείνοντας συνειδητά τον κύκλο “μονογονέας”. Με δική μου πρωτοβουλία βρήκα τα

κέντρα ψυχικής υγείας, όπου και απευθύνθηκα, για να διαπραγματευτώ τα δικά μου συναισθήματα. Μόνο θετικά αποκόμισα και δέχτηκα την αμέριστη βοήθεια όλων των συμβούλων με μεγάλη εμπιστοσύνη και αισιοδοξία».

Είναι φανερό ότι στην Ελλάδα σήμερα, ενώ οι κρατικοί φορείς μπορούν να παρέχουν αποτελεσματική βοήθεια, δεν χαίρουν επαρκούς προβολής και αναγνώρισης, καθώς η κυρία Ελπίδα τους εντόπισε τυχαία. Έτσι, με τη βοήθεια της Συμβουλευτικής, που με επιμονή και αφοσίωση αξιοποιεί ακόμη, ενδυνάμωσε πρώτα τον εαυτό της:

Οι σκέψεις μου μετά από πολλά χρόνια και επίμονη προσπάθεια αυτεπίγνωσης, η οποία δεν σταμάτησε μέχρι και τώρα που μιλάμε, είναι ότι όλα αυτά ήταν ένα ταξίδι προσωπικής ωρίμανσης που μόνο σε καλό με οδήγησε... Τη μεγαλύτερη βοήθεια μου την έδωσε ο εαυτός μου. Άντλησα τεράστια δύναμη από το ταξίδι αυτό, παρόλο που ήμουν συναισθηματικά για μια ακόμη φορά μόνη μου. Αρωγός μου στην προσπάθεια αυτή ήταν πάντοτε το φωτεινό αστέρι των παιδιών μου, της ψυχολόγου μου, των ομάδων μου και κάποιων προσωπικών μου φίλων.

Σε άλλο σημείο της συνέντευξης αναφέρει:

Αφού δεν μας ωρίμασε η αγάπη, μας ωρίμασε ο πόνος. Μεγάλο το ταξίδι, συναρπαστικά τα μονοπάτια

της ζωής και μέσα στην ψυχή μου χωράνε όλα πλέον. Η ζωή μου είναι πιο μεστή τώρα, πλήρης νοήματος.

Ο ρόλος του σύγχρονου Έλληνα μονογονέα

Οι προκλήσεις που ο σύγχρονος Έλληνας μονογονέας έχει να διαχειριστεί εστιάζουν σε δύο κεντρικούς άξονες, τα έντονα αρνητικά συναισθήματα της απογοήτευσής του, αλλά και την ανάγκη για επίτευξη στόχων και ικανοποίηση αναγκών, τόσο του μονογονέα όσο και των παιδιών του. Έτσι, η κυρία Ελπίδα, μιλώντας για τα συναισθήματα που τη διακατείχαν το χρονικό διάστημα του διαζυγίου της αναφέρει:

Στην περίοδο αυτή βίωσα όλο τον κύκλο του πένθους με συναισθήματα ανάμεικτα από πίκρα, απογοήτευση, στεναχώρια, θυμό και, τελικά, αποδοχή μετά από πολλά χρόνια. Ο θυμός ήταν το κυρίαρχο συναίσθημα που μου έδινε μία ψευδή αίσθηση ελέγχου των πραγμάτων, αλλά στην πραγματικότητα ήταν αυτοκαταστροφικός. Θεώρησα την επίθεση εναντίον μου άδικη και μνησικακή και παράλογη και αναλώθηκα σε έναν αγώνα επικράτησης και διεκδίκησης αυτών που μου ανήκαν δικαστικά.

Ωστόσο, παρά τον κλονισμένο ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο της, η κυρία Ελπίδα έχει ανάγκη να θέσει στόχους για την ίδια και τα παιδιά της. Απαντώντας για τους στόχους που είχε μετά το διαζύγιο, σε ό,τι αφορά τη σχέση με τον

πρώην σύζυγό της και τη συνεργασία μαζί του στο μέγλωμα των παιδιών, αναφέρει:

Το καλό είναι ότι ο πατέρας τους είναι πάντα σταθερός και έρχεται πάντα να τους δει. Δεν ένιωσαν ότι τους εγκατέλειψε ή ότι δεν λαμβάνουν την αγάπη του... Τώρα μπορούμε να συνδιαλεχθούμε κόσμια και να πάρουμε μερικές αποφάσεις για τα παιδιά από κοινού, επειδή εγώ το προσπάθησα και προτίμησα να βάλω ένα τέλος στις μεταξύ μας διενέξεις.

Επιπλέον, σε μεγάλο βαθμό αισθάνεται να έχει επιτευχθεί ο στόχος της, ως προς το μέγλωμα των παιδιών της, αφού επισημαίνει:

Νιώθω μεγάλη υπερηφάνεια για τον εαυτό μου, καθώς τα παιδιά μου επιδεικνύουν συμπεριφορά αριότερη από παιδιά που έχουν και τους δύο γονείς τους δίπλα τους.

Συμπεράσματα

Οι ελληνικές μονογονεϊκές οικογένειες που είναι προϊόντα διαζυγίου είναι πολύ περισσότερες απ' ό,τι στο παρελθόν και οι παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία τους πολύπλευροι. Οι προκλήσεις που ο μονογονεάς έχει να διαχειριστεί στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης, σύμφωνα με τη μελέτη μας, αφορούν αφενός τη διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων θυμού και απογοήτευσης που τον διακατέχουν και αφετέρου την ικανοποίηση αναγκών που έχει τόσο ο ίδιος όσο και τα παιδιά του.

Επιπλέον, καθοριστική σημασία για τη φροντίδα των παιδιών της μονογονεϊκής οικογένειας και την ποιότητα ζωής τους διαδραματίζει η παρουσία του πρώην συζύγου, που προσδίδει μια στερεή βάση στη μονογονεϊκή οικογένεια και την απαραίτητη ασφάλεια για να ονειρεύεται, να σχεδιάζει το μέλλον και να πετυχαίνει τους στόχους της.

Η Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια αντιμετωπίζεται από το κοινωνικό πλαίσιο αρνητικά και εύλογα οι μονογονεϊκές αισθάνονται άβολα με το κοινωνικό τους status, διστάζοντας ακόμα και να το κοινοποιήσουν στον κοινωνικό περίγυρό τους. Επιπλέον, για τη μονογονεϊκή οικογένεια στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης, ύψιστης σημασίας πρόβλημα είναι το οικονομικό, αφού η αλλαγή μορφής οικογένειας συχνά συνοδεύεται από οικονομικές δυσχέρειες, δεδομένης της απουσίας κοινωνικής πρόνοιας για αυτήν την ευάλωτη κοινωνική ομάδα.

Ανεξάρτητα από την απαραίτητη οικονομική στήριξη, είναι αναγκαίο να τονίσουμε την ανάγκη συναισθηματικής υποστήριξης των μονογονεϊκών οικογενειών σήμερα. Ο μονογονεάς με τις δυσκολίες που βιώνει, με επίμονες προσπάθειες και πίστη σε μακροπρόθεσμα αποτελέσματα προσπαθεί να αντλήσει δύναμη, προκειμένου να ενδυναμώσει τον εαυτό του και να προσφέρει στα παιδιά του μια ολοκληρωμένη ανατροφή. Η κρατική μέριμνα για παροχή συμβουλευτικής βοήθειας γι' αυτήν την ομάδα είναι αδύναμη, καθώς η επαφή με τους κρατικούς φορείς διαφαίνεται να γίνεται τυχαία και ανοργάνωτα. Ενώ διακρίνεται η αποτελεσματική λειτουργία των κρατικών φορέων, διαπιστώνεται πως δεν

προβάλλονται και δεν αξιοποιούνται επαρκώς οι σημαντικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες τους.

Συνεπώς, οι φορείς που χαράσσουν κοινωνική πολιτική είναι αναγκαίο πλέον να λάβουν υπόψη το φαινόμενο των μονογονεϊκών οικογενειών, οι οποίες έχουν ανάγκη ολοκληρωμένου τρόπου αντιμετώπισης, με σεβασμό στην ανθρωπινή αξιοπρέπεια (Κορρές & Τσομπάνογλου, 2005). Η Ελληνική κοινωνία, στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, οφείλει να καλλιεργήσει την αξία της συνοχής, η οποία αποτελεί προϋπόθεση της κοινωνικής ευημερίας. Συνεπώς, οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι αναγκαίο

να διατηρηθούν στον κοινωνικό ιστό με απερίσπαστη πρόσβαση στα δημόσια και κοινωνικά αγαθά.

Σε κάθε περίπτωση, η προσπάθεια του μονογονέα για υποστήριξη των παιδιών του είναι ηρωική και χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης. Ο μονογονέας, που διακατέχεται από διάθεση φροντίδας και προσφοράς για τον εαυτό του και τα παιδιά του, μπορεί να είναι ένας ευαίσθητος άνθρωπος, που σε δύσκολες συνθήκες ωρίμασε, αναδιαμόρφωσε τις αξίες του και έμαθε να αξιοποιεί τα πραγματικά σημαντικά στοιχεία που συνθέτουν μια ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Antonopoulou, F. D. (2012). Η επίδραση της μονογονεϊκότητας στις κοινωνικές ανάγκες του μόνου γονέα. *Το Βήμα του Ασκληπιού*, 11(3). Ανακτήθηκε 20-06-2016 από www.vima-asklipiou.gr.
- Cummings, J. S., Pellegrini, D. S., Notarius, C. I., & Cummings, E. M. (1989). Children's responses to angry adult behavior as a function of marital distress and a history of interparent hostility. *Child Development*, 60, 1035-1043.
- Davies, P., & Cummings, M. (1998). Exploring Children's Emotional Security as a Mediator of the Link between Marital Relations and Child Adjustment. *Child Development*, 69(1), 124-139.
- Γεώργας, Δ. & Δραγώνα, Θ. (1988). Κοινωνική υποστήριξη και η σχέση της με το ψυχοκοινωνικό στρες, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα και το άγχος. *Ψυχολογικά θέματα*, 1(2), 5-22.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2001). Στατιστική της δικαιοσύνης. Αθήνα: Ε.Σ.Υ.Ε.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2011). Στατιστική της δικαιοσύνης. Αθήνα: Ε.Σ.Υ.Ε.
- Καππάτου, Α. (χ.χ.). Διαζύγιο - Πώς να το πω στο παιδί, Επιπτώσεις του διαζυγίου, Απώλεια / Θάνατος - Τι αντιδράσεις να περιμένετε. Ανακτήθηκε 20-06-2016 από www.akappatou.gr.
- Κογκίδου, Δ. (1995). Μονογονεϊκές Οικογένειες: Πραγματικότητα - Προοπτικές - Κοινωνική πολιτική. Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Κορρές, Γ. & Τσομπάνογλου, Γ. (2005). Τεχνολογική, κοινωνική πολιτική και ανάπτυξη. Καινοτομικές δραστηριότητες και απασχόληση στην Ευρώπη. Αθήνα: Τυπωθήτω.

- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2006). Μορφές οικογένειας και οικονομική ανέχεια. Μια πρώτη προσέγγιση. Πρακτικά Συνεδρίου ΕΚΚΕ Φτώχεια, Αποκλεισμός και Κοινωνικές Ανισότητες. Λαύριο: ΕΚΚΕ.
- Μουσσούρου, Λ. (1993). Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπάμπαλης, Θ. (2005). Παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών. Αθήνα: Ατραπός.
- Παπαναστασίου, Ε. & Παπαναστασίου, Κ. (2014). Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας. Λευκωσία: Ιδιωτική Έκδοση.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (1999). *Αναζητώντας το νέο Κοινωνικό Κράτος*. Στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.), *Η μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*, Τόμος Α'. Αθήνα: Κριτική.
- Σκότη, Β. (2012). Η Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη Παιδιών Μονογονεϊκών Οικογενειών και Συμβουλευτικές Παρεμβάσεις (Πτυχιακή εργασία, ΑΤΕΙ Ηπείρου, Ιωάννινα). Ανακτήθηκε 20-06-2016 από <https://goo.gl/nsW19n>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κωδικοποιημένη συνέντευξη

Προσωπικά στοιχεία συνεντευξιαζόμενης:

1. Φύλο
 Γυναίκα
 Άνδρας
2. Προσόντα
 Απόφοιτος Πανεπιστημίου
 Κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου
 Κάτοχος Διδακτορικού τίτλου
3. Εργασιακός χώρος
Συμπληρώστε:.....
 Άνεργη

Ερωτήματα Έρευνας

1. Ποια είναι τα οικογενειακά προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια;
2. Ποια βοήθεια παρέχεται στη σύγχρονη Ελληνική μονογονεϊκή οικογένεια και από που;
3. Ποιες αλλαγές προκύπτουν στη συναισθηματική κατάσταση και τη συμπεριφορά των μελών της σύγχρονης Ελληνικής μονογονεϊκής οικογένειας;

Η συνέντευξη

1. Πόσο χρονικό διάστημα αποτελείτε μονογονεϊκή οικογένεια;

Είμαι διαζευγμένη εδώ και εννέα περίπου έτη και συγκεκριμένα από το φθινόπωρο του 2007.

2. Ποιοι είναι οι λόγοι που καταλήξατε σε διαζύγιο;

Το διαζύγιο δεν ήταν συναινετικό, ανακοινώθηκε η επιθυμία χωρισμού από τον σύζυγό μου ξαφνικά, αλλά οι λόγοι ήταν υπαρκτοί και προφανείς από τότε: ουδεμία συναισθηματική επαφή, δική του υπερβολική εργασιομανία και δική μου υπερβολική ενασχόληση με τα παιδιά. Ακολουθούσαμε δύο παράλληλους δρόμους που σκοπούς είχαν την οικογένεια και την ανατροφή των μελών της, αλλά αυτοί οι δρόμοι δεν τέμονταν πουθενά με αποτέλεσμα την ψυχολογική πίεση, την αποξένωση και την ξαφνική ανακοίνωση του χωρισμού. [Συναισθηματικός κλονισμός]¹

1. Σε αγκύλες αναγράφεται η αξιολόγηση του χωριού της συνέντευξης που προηγείται γραμμένου με έντονη γραφή.

3. *Απευθυνθήκατε σε κάποιον σύμβουλο γάμου ή κάποιον άλλου προκειμένου να αποφύγετε τη διάζευξη;*

Όχι, γιατί η δική του απόφαση ήταν ειλημμένη από καιρό και μη αναστρέψιμη. Έγινε πρόταση εκ μέρους μου να απευθυνθούμε σε σύμβουλο για τη διαχείριση των συναισθημάτων των παιδιών, αλλά πολύ γρήγορα ναυάγησε, γιατί ακολούθησαν δικαστικές διαμάχες.

4. *Πόσα παιδιά έχετε;*

Έχω δύο παιδιά, ένα κορίτσι που γεννήθηκε το 2002 και ένα αγόρι που γεννήθηκε το 2004.

5. *Το τελευταίο χρονικό διάστημα πριν το διαζύγιο, ποιες σκέψεις σας προβληματίσαν; Για παράδειγμα η μετέπειτα κοινωνική αντιμετώπιση ή τα ενδεχόμενα προβλήματα που θα καλούσαταν να αντιμετωπίσετε χωρίς το σύζυγο;*

Τίποτε δεν ήταν σαφές, αλλά η αλήθεια είναι ότι εγώ προσωπικά δεν έβρισκα και χρόνο να σκεφτώ έναν ενδεχόμενο χωρισμό γιατί τα παιδιά ήταν πολύ μικρά και ασχολούμουν εγώ εξ ολοκλήρου με την ανατροφή τους. Σίγουρα δεν θα ήθελα να στεναχωρήσω κανέναν και ειδικά τους γονείς μου, που ήταν εξ αρχής αντίθετοι με το γάμο αυτό, αλλά κι εγώ δεν θα προχωρούσα έτσι αβίαστα σε μια ενδεχόμενη απόφαση διαζυγίου.

[Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων] Δεν τολμούσα να αγγίξω το θέμα, γιατί μάλλον θα έπαιρνα μία απόφαση που θα στεναχωρούσε πολλούς. Από άποψη εργασίας δεν με φοβόμουν, γιατί πάντα δούλευα. [Αρνητική κοινωνική αντιμετώπιση]

6. *Μπορείτε να μας αναφέρετε κάποιες σκέψεις ή συναισθήματα που νιώθετε για τη διάζευξή σας;*

Στην περίοδο αυτή βίωσα όλο τον κύκλο του πένθους με συναισθήματα ανάμεικτα από πίκρα, απογοήτευση, στεναχώρια, θυμό και τελικά αποδοχή μετά από πολλά χρόνια. [Κυρίαρχια αρνητικών συναισθημάτων] Ο θυμός ήταν το κυρίαρχο συναίσθημα, που μου έδινε μία ψευδή αίσθηση ελέγχου των πραγμάτων, αλλά στην πραγματικότητα ήταν αυτοκαταστροφικός. Θεώρησα την επίθεση εναντίον μου άδικη και μνησικάκη και παράλογη και αναλώθηκα σε έναν αγώνα επικράτησης και διεκδίκησης αυτών που μου ανήκαν δικαστικά. [Συναισθηματικός κλονισμός] Οι σκέψεις μου μετά από πολλά χρόνια και επίμονη προσπάθεια αυτεπίγνωσης, η οποία δεν σταμάτησε μέχρι και τώρα που μιλάμε, είναι ότι όλα αυτά ήταν ένα ταξίδι προσωπικής ωρίμανσης που μόνο σε καλό με οδήγησε. [Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων] Τώρα μπορούμε να συνδιαλεχθούμε κόσμια και να πάρουμε μερικές αποφάσεις για τα παιδιά από κοινού, επειδή εγώ το προσπάθησα και προτίμησα να βάλω ένα τέλος στις μεταξύ μας διενέξεις. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

7. *Υπήρξε προσπάθεια από τη δική σας πλευρά και του πρώην συζύγου μέχρι τον χωρισμό να στηρίξετε ψυχολογικά τα παιδιά σας;*

Δεν υφίστατο λόγος. Ο πατέρας τους έλειπε αρκετά από το σπίτι, λόγω επαγέλματος και εγώ μεγάλωνα δύο πολύ

μικρά παιδιά. Τα αγαπούσαμε με το δικό του τρόπο ο καθένας και, παρόλο που η απόφασή του ήταν προμελετημένη, ο στόχος δεν ήταν να κάνουμε κακό στα παιδιά, απλώς πρυτάνευσε η ανωριμότητα και ο παρορμητισμός. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

8. Μπορείτε να μας πείτε δύο λόγια για τις σχέσεις σας με το ευρύτερο οικογενειακό κλίμα, για παράδειγμα τα πεθερικά σας, τους γονείς, τα παιδιά σας;

Δεν διατηρώ καμία σχέση με τους γονείς του πρώην συζύγου μου. Οι διαμάχες, δικαστικές και μη, ήταν σφοδρές και η σχέση μας διαρρήχθηκε μια για πάντα. Τα παιδιά μου, ωστόσο, που φέρουν και τα ονόματά τους, διατηρούν άριστες σχέσεις με τους παππούδες τους. Οι γονείς μου πικράθηκαν πολύ και ήταν για πολύ καιρό θυμωμένοι κι αυτοί. Τώρα ηρέμησαν, αλλά ανησυχούν υπερβολικά για το παιδί τους και τα εγγόνια τους, σε αντίθεση με εμένα που προσπαθώ συνειδητά και με χαρά να μεγαλώσω την οικογένειά μου. [Ανάγκη για συμπαράσταση] Νιώθω μεγάλη υπερηφάνεια για τον εαυτό μου, καθώς τα παιδιά μου επιδεικνύουν συμπεριφορά αριότερη από παιδιά που έχουν και τους δύο γονείς τους δίπλα τους. [Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων] Δεν κρύβω ότι οι δυσκολίες είναι πολλές γιατί είμαι μόνη μου σε αυτό το ταξίδι, αλλά χαίρομαι που τα παιδάκια μου, μου δείχνουν έναν καλύτερο κόσμο και έναν ουσιαστικότερο τρόπο να διαβώ τη ζωή. Δεν τους στέρησα ποτέ τον πατέρα τους, τον έβλεπαν σε σταθερή βάση και τώρα κανονίζουν μόνοι τους

το πρόγραμμά τους. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

9. Απευθυνθήκατε ποτέ για βοήθεια στο κρατικό πλαίσιο ή ενημερωθήκατε ποτέ για κάτι τέτοιο και από ποιόν;

Το φθινόπωρο που χώρισα είδα μία αφίσα για μια ομάδα μονογονέων που υποστήριζε το «Δίκτυο Άλφα», που δραστηριοποιείται στη δυτική Θεσσαλονίκη. Πήγα αμέσως και εκεί συνειδητοποίησα ότι δεν είμαι η μοναδική που αντιμετωπίζει συναφή προβλήματα. Γνώρισα ανθρώπους με πιο δύσκολες ζωές και με τρομερά διλήμματα. Πριν από τρία περίπου χρόνια παρακολούθησα μία δεύτερη ομάδα μονογονέων στο δημόσιο κέντρο «Πυξίδα», κλείνοντας συνειδητά τον κύκλο «μονογονέας». Με δική μου πρωτοβουλία βρήκα τα κέντρα ψυχικής υγείας, όπου και απευθύνθηκα για να διαπραγματευτώ τα δικά μου συναισθήματα. Μόνο θετικά αποκόμισα και δέχτηκα την αμέριστη βοήθεια όλων των συμβούλων με μεγάλη εμπιστοσύνη και αισιοδοξία. [Κρατική μέριμνα]

10. Τα προβλήματα μετά το διαζύγιό σας ήταν τα αναμενόμενα ή προέκυψαν και άλλα;

Δεν υπάρχουν προβλήματα ή μη. Η ανωριμότητα των ανθρώπων δεν έχει όμοιότης. Εγώ κλήθηκα εν μία νυκτί να ψάξω δουλειά για να συντηρηθώ διότι μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν δούλευα συνειδητά. [Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων] Έπρεπε να μεγαλώσω μόνη δύο παιδάκια πολύ μικρά και παράλληλα να διαχειρίζομαι τα συναισθήματά μου. Ακολούθησαν δικαστικές διαμάχες που κράτησαν για

πολλά χρόνια και όλα αυτά γιατί; Για ένα αδειανό πονκάμισο, ούτε για μια Ελένη. Προσπάθησα να είμαι κοντά στα παιδιά και παρόλα τα προβλήματα να τους μεταδίδω την αγάπη μου για τη ζωή. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

11. Μπορείτε να μας προσδιορίσετε τα μη αναμενόμενα;

Μη αναμενόμενα είναι οι εξελίξεις του διαζυγίου, κατά πόσο δηλαδή οι επιμέρους διαφωνίες επιλύονται ήρεμα και συνετά ή εκρηκτικά. Σε αυτά ανήκουν θαρρώ και τα συναισθήματα και οι αντιδράσεις των παιδιών απέναντι στους δύο γονείς και πώς τα χειρίζονται αυτοί. **Επίσης, είναι η στάση που θα υιοθετήσουν οι κοντινοί συγγενείς και κατά πόσον μπορούν να στηρίξουν τα παιδιά τους.** [Οικογενειακή στήριξη] **Οι γονείς μου για παράδειγμα δεν λειτούργησαν ποτέ υποστηρικτικά ως προς το συναισθηματικό κομμάτι και την ψυχολογική μου ασφάλεια, αλλά ήταν εκεί για εμένα οικονομικά.** [Ανάγκη για συμπαράσταση]

12. Τα προβλήματα που αναφέρατε μπορείτε να τα ιεραρχήσετε από το μεγαλύτερης προς το μικρότερης βαρύτητας;

- **Αντίδραση παιδιών** [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]
- **Προσωπικές διενέξεις** [Ανάγκη για συμπαράσταση]
- Δικαστήρια
- **Εμπλοκή συγγενικών προσώπων** [Αρνητική κοινωνική αντιμετώπιση]

13. Από πού θεωρείτε πως βοηθηθήκατε

σημαντικά, τους συγγενείς, την οικογένεια, το κράτος ή από κάποιον άλλου;

Τη μεγαλύτερη βοήθεια μου την έδωσε ο εαυτός μου. Άντλησα τεράστια δύναμη από το ταξίδι αυτό παρόλο που ήμουν συναισθηματικά για μια ακόμη φορά μόνη μου. [Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων] **Αρωγός μου στην προσπάθεια αυτή ήταν πάντοτε το φωτεινό αστέρι των παιδιών μου, της ψυχολόγου μου, των ομάδων μου και κάποιων προσωπικών μου φίλων.** [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών] Επίσης, τολμώ να πω ότι το δικαστικό σύστημα είναι άψογο και, σε ό,τι αφορά εμένα, θεωρώ ότι με δικαίωσε πολλές φορές.

14. Σκεφτήκατε να ξαναπαντρευτείτε και μετά από πόσο χρονικό διάστημα μετά το διαζύγιο σας;

Με μεγάλη μου χαρά θα ξαναπαντρευόμουν τώρα και θα έκανα κι άλλο παιδάκι και με μεγάλη μου λύπη συνειδητοποίησα ότι έπρεπε να το κάνω πολύ νωρίτερα.

15. Υπήρξε αλλαγή στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των παιδιών σας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον χωρισμό σας; **Ο μικρούλης δεν νομίζω ότι συνειδητοποίησε πολλά, γιατί ήταν δύομισι χρόνων και δεν έβλεπε τον πατέρα του συχνά. Μετά από πολλά χρόνια, του βγήκε ένας καημός γιατί να μην έχει τον μπαμπά του στο σπίτι, αλλά είχε ήδη συνηθίσει την απουσία του. Η κόρη μου, που ήταν τότε πέντε περίπου, στεναχωρήθηκε που έχασε τον μπαμπά της και έκλαιγε κάθε φορά που την έφερνε στο σπίτι. Το καλό είναι ότι ο πατέρας τους είναι πάντα σταθερός και έρχεται πάντα να τους**

δει. Δεν ένιωσαν ότι τους εγκατέλειψε ή ότι δεν λαμβάνουν την αγάπη του. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

16. Άλλαξε η μαθησιακή επίδοση των παιδιών σας μετά τον χωρισμό σας;

Ήταν και είναι πάντα εξαιρετικοί και στις σχολικές επιδόσεις και στη συμπεριφορά τους. Άριστοι και οι δύο κι αυτό ίσως να οφείλεται και στο γεγονός ότι ήταν πολύ μικρά τα παιδιά όταν χωρίσαμε με τον πατέρα τους.

17. Τι αντίκτυπο είχε στην ποιότητα της ζωής σας το διαζύγιο;

Ποιότητα, μεγάλη λέξη. Προερχόμενη από μια υπερπροστατευτική οικογένεια, το διαζύγιο μου είναι ό,τι πιο δύσκολο είχα να αντιμετωπίσω στην ενήλικη ζωή μου και παράλληλα μια μεγάλη ευλογία. Αφού δεν μας ωρίμασε η αγά-

πη, μας ωρίμασε ο πόνος. Μεγάλο το ταξίδι, συναρπαστικά τα μονοπάτια της ζωής και μέσα στην ψυχή μου χωράνε όλα πλέον. Η ζωή μου είναι πιο μεστή τώρα, πλήρης νοήματος. [Καταβολή προσωπικής προσπάθειας αντιμετώπισης των γεγονότων]

18. Θα θέλατε να διατυπώσετε κάτι δικό σας πάνω στο θέμα;

Καθένας φέρει μέσα του την αλήθεια του και με κάθε εμπειρία της ζωής του καλείται να τη φέρει στο φως. Δεν υπάρχει καλό και κακό, μόνο μία συνεχής ροή ζωής. Τα παιδιά είναι οι καλύτεροι οδηγοί σε αυτό το ταξίδι, είναι οι άγγελοι των γονιών τους. Νιώθω μεγάλη ευγνωμοσύνη για τον ερχομό τους στη ζωή μου. [Προσανατολισμός στην ικανοποίηση αναγκών των παιδιών]

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας!